

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק עשירי ערבי פסחים

א עֲרָבֵי פְּסָחִים סְמוּךְ לַמִּנְחָה, לֹא יֵאָכַל אֲדָם עַד שֶׁתִּתְחַשֵּׁד. וְאֶפְלוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יֵאָכַל עַד שֶׁיִּסָּב. וְלֹא יִפְחָתוּ לוֹ מֵאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, וְאֶפְלוּ מִן הַתְּמַחוּי:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

ערבי פסחים סמוך למנחה. קודם למנחה מעט כמו חצי שעה. בתחלת שעה עשירית. שתמיד של בין הערבים קרב בתשע ומחצה והוא זמן המנחה, וקודם למנחה חצי שעה הוי בתחלת שעה עשירית: **לא יאכל אדם.** כדי שיאכל מצה לתאבון משום הדור מצוה. ולחם פשיטא דלא יכול לאכול, שחמץ אסור מעש שענות ולמעלה. ולא נצרכה אלא לשאר מיני אוכל שלא כריסו מהן: **עד שיסב.** במטה ועל השלחן כדרך בני חורין: **ולא יפחתו לו.** גבאי צדקה המפרנסים את העניים: **ואפילו הוא מתפרנס מן התמחוי.** מדובר בעניי שבעניי שלמדנו במסכת פאה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי: **מדי כוסות.** כנגד די לשונות של גאולה שיש בפרשת וארא. והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי:

ב מְזֻגוּ לוֹ כּוֹס רְאִשׁוֹן, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, וְאַחַר כֵּן מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כֵּן מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

מברך על היום. בתחלה קידוש היום ואח"כ בפה"ג. שתחלה קידש היום ואח"כ בא היין, וכשם שקדם לכניסה כך קודם לברכה: **מברך על היין.** תחלה. וכן אם מקדש על הפת. שהיין או הפת גורמים לקדוש היום, שאם אין לו יין או פת לא יקדש:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

ג הביאו לפננו, מטבֵּל בַּחֲזָרָת, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְפֶרֶףֶרֶת הַפֶּת. הִבִּיאוּ לְפָנָיו מִצָּה וְחֲזָרָת
וְחֲרֹסֶת וְשָׁנִי תִבְשִׁילִין, אֶף עַל פִּי שְׂאִין חֲרֹסֶת מִצָּה. רַבִּי אֶלְיעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר,
מִצָּה. וּבִמְקוֹדֵשׁ הָיוּ מְבִיאִים לְפָנָיו גּוֹפּוֹ שֶׁל פֶּסַח:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

הביאו לפננו. הירקות. כדי שיכיר תינוק וישאל, לפי שאין דרך להביא ירקות קודם סעודה:
מטבֵּל בחזרת. לא דווקא חזרת, שטיבול ראשון זה הוא בשאר ירקות, אלא אם אין לו שאר ירקות
מטבֵּל בחזרת במקום שאר ירקות. ולשון מטבֵּל פירושו אוכל. ולפי שכל אכילתם ע"י טיבול היתה,
קורא לאכילה טיבול. ומיהו טיבול זה לא בחרוסת הוא, שהרי למדנו בהמשך הביאו לפננו מצה
וחזרת וחרוסת. מכלל שעדיין לא הובאו:
עד שמגיע לפרפר את הפת. לאכילת מצה. ומלמדת שאין אכילה אחרת מפסקת בין אכילת
ירקות לאכילת מצה. שקודם שיגיע לאותו חזרת של מצה שמברך עליו על אכילת מרור אוכל
מצה תחלה, כמו שכתוב [במדבר ט] על מצות ומרורים, מצות בראשונה ואח"כ מרורים:
וחרוסת. שעושים מתאנים ולוזים בטנים ושקדים וכמה מיני פירות, ושמים בה תפוחים ודכין הכל
במדוכה ומערבים בחומץ ונותנים עליה תבלין קנה וקנמון כעין פתילות דקות ארוכות זכר לקש
וצריך שתהיה עבה זכר לטיט:
שאין חרוסת מצה. אלא לרפואה לבטל שרף החזרת, שרע וקשה לגוף כארס:
ר"א ברבי צדוק אומר מצה. זכר לתפוח שהיו יולדות שם בניהם בלא עצב, וזכר לטיט:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

ד מְזוּגוּ לוֹ כּוֹס שְׁנַי, וְכֹאן הֵבֵן שׁוֹאֵל אָבִיו. וְאִם אֵין דַּעַת בְּבֹן, אָבִיו מְלַמְדוֹ, מֵה נִשְׁתַּנָּה הַלְּיָלָה הַזֶּה מִכָּל הַלְּיָלוֹת, שֶׁבְּכָל הַלְּיָלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֲמִץ וּמִצָּה, הַלְּיָלָה הַזֶּה כִּלּוֹ מִצָּה. שֶׁבְּכָל הַלְּיָלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, הַלְּיָלָה הַזֶּה מְרוּר. שֶׁבְּכָל הַלְּיָלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֶּשָׂר צָלִי, שְׁלוּק, וּמִבְשָׁל, הַלְּיָלָה הַזֶּה כִּלּוֹ צָלִי. שֶׁבְּכָל הַלְּיָלוֹת אָנוּ מְטַבֵּילִין פֶּעַם אַחַת, הַלְּיָלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פֶעַמִּים. וּלְפִי דַעַתוֹ שֶׁל בֶּן, אָבִיו מְלַמְדוֹ. מִתְחִיל בְּגִנוֹת וּמְסִיִּם בְּשַׁבַּח, וְדוֹרֵשׁ מֵאַרְמֵי אוֹבֵד אָבִי, עַד שֶׁיִּגְמֹר כָּל הַפְּרָשָׁה כְּלָה:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

וכאן הבן שואל. בכל הספרים אין כתוב וכאן, אלא וכן, כמו כן בנות צלפחד דוברות [במדבר כו].

כלומר ודין הוא שבמזיגת כוס שני יהיה הבן שואל מה נשתנה:

הלילה הזה כולו צלי. בזמן שבית המקדש קיים היה הבן שואל כך:

מתחיל בגנות. מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו ועבדים היינו:

ומסיים בשבח. שקרבנו המקום לעבודתו וגאל את אבותינו ממצרים:

ה רבן גמליאל היה אומר, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואלו הן, פסח, מצה, ומרור. פסח, על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים. מצה, על שום שנגאלו אבותינו ממצרים. מרור, על שום שמררו המצרים את בני אבותינו במצרים. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שנגאמר (שמות יג), והגדת לבנד ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לפיכך אנחנו חייבין להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להדר, לברך, לעלה, ולקלס, למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו, הוציאנו מעבדות לחרות, מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ומשעבוד לגאלה. ונאמר לפניו, הללויה:

כל שלא אמר ג' דברים אלו. שלא פירש מעמן של שלשה דברים הללו:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק עשירי ערבי פסחים

ו עד היכן הוא אומר, בית שמאי אומרים, עד אם הבנים שמחה. ובית הלל אומרים, עד חלמיש למעינו מים. וחזתם בגאולה. רבי טרפון אומר, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, ולא היה חזתם. רבי עקיבא אומר, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו נגיענו למוצאים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים כו', עד ברוך אתה ה', גאל ישראל:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

וחזתם בגאולה. כלומר מסיים את ההגדה בברכת גאולה. ולא פירש תוא קמא לדבריו כיצד מברכים אותה, ובאו ר' טרפון ור' עקיבא לפרוש דבריו, ר' טרפון אומר פותח בה בברוך ואינו חותם בברוך, מכיון שדומה לברכת הפירות וברכות המצות שכולה הודאה אחת. ולר"ע חותמים בה בברוך, לפי שמוסיף בה דברי רצוי ובקשה כן יגיענו וכו'. והלכה כר"ע:

ז מזגו לו כוס שלישי, מברך על מזונו. רביעי, גומר עליו את ההלל, ואומר עליו ברכת השיר. בין הכוסות הללו, אם רוצה לשותות, ישתה. בין שלישי לרביעי, לא ישתה:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

ברכת השיר. יש אומרים נשמח כל חי. ויש אומרים יהללך ה' כל מעשיך. ונהגו לאמר שניהם. **בין שלישי לרביעי לא ישתה.** שלא ישתכר ושוב לא יוכל לגמור את ההלל. ואם תאמר כבר משוכר הוא שהרי שתה כל רצונו בתוך הסעודה, יין שבתוך המזון אינו משכר, ושלאחר המזון משכר:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

ח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. ישנו מקצתו, לאכלו. בלן, לא לאכלו. רבי יוסי אומר, נתנמנמו, לאכלו. נרדמו, לא לאכלו:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

מפטירין. אני שמעתי לשון יפטירו בשפה (תהלים כג). כלומר פותחים ואומרים, ורבותי פירשו לשון הנפטר מחברו, כשנפטרים מן הסעודה אין מסיימים אותה באפיקומן, באפיקו מנייכו, כלומר תוציאו כליכם מכאן ונלך ונאכל במקום אחר, לא פת ולא שום דבר, גזירה שמא יבא לאכול מן הפסח בשני מקומות. אבל לאכול דברים אחרים במקומו הראשון שרי, ובלבד שלא יעקר מחבורה זו לאכלם עם חבורה אחרת. ויש בגמרא מי שפירש אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אפיקו מיני מתיקה. שלאחר שאכלו את הפסח אין נפטרים מן הסעודה באכילת מיני מתיקה ופירות שרגילים לאכול לקנוח סעודה ואפילו במקומו, שלא יאבד טעם הפסח מפיו. וכן עיקר. וכשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כך אין מפטירין אחר מצה אפיקומן, שצריך שיאכל כזית מצה באחרונה בזמן שאין פסח, ואחר אותה מצה אין נפטירין ממנה באכילת דבר אחר:

ישנו כולם לא יאכלו. אם התחילו לאכול פסחיהן וישנו כולן, שוב לא יאכלו, שנראה כאוכל בשני מקומות, שמאחר שישנו הסיחו דעתם מלאכול עוד, ונחשב כאכילת שתי מקומות. וחומרה בעלמא הוא. והוא הדין נמי למצה בזמן הזה:

רבי יוסי אומר נתנמנמו יאכלו. על תחילת המשנה מפרש, שאמר התנא הראשון ישנו מקצתן יאכלו, ובא רבי יוסי לאמר שזה רק אם נתנמנמו שלא נשקעו בשנייה, אבל אם נרדמו מקצתן לא יאכלו אלו הנרדמים לכשיעורו משנתם. והלכה כר"י:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

ט הפסח אחר חצות, מטמא את הידים. הפגול והנותר, מטמאין את הידים. ברוך ברכת הפסח פטר את של זבח, ברוך את של זבח, לא פטר את של פסח, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, לא זו פוטרת זו, ולא זו פוטרת זו:

פירוש רבינו עובדיה מברטנורה

הפסח אחר חצות מטמא את הידים. שהרי נותר הוא מחצות ואילך, ורבנן גזרו על הנותר שיטמא את הידים כדי שלא יתעצלו באכילתו. ומאיפה יודעים שפסח לאחר חצות הוא נותר? שכתוב בפסח (שמות יב) ואכלו את הבשר בלילה הזה, וכתוב שם ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, מה שם עד חצות אף כאן עד חצות:

ברכת הפסח. אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח. ברכת הזבח, אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח. וזבח האמור כאן הוא חגיגת יום ארבעה עשר. והלכה כר"ע:

משנה לפסח

מושגים – משניות מסכת פסחים

פרק עשירי

1. כדי שיאכל מצה לתיאבון (משנה א)
2. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב (משנה א)
3. לא יפחתו לו מארבעה כוסות (משנה א)
4. מברך על היין ואחר כך מברך על היום (משנה ב)
5. כדי שיכיר תינוק וישאל (משנה ג)
6. זכר לתפוח וזכר לטיט (משנה ג)
7. לפי דעתו של בן אביו מלמדו (משנה ד)
8. מתחיל בגנות ומסיים בשבח (משנה ד)
9. כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו (משנה ה)
10. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (משנה ה)
11. חותם בגאולה (משנה ו)
12. יין שבתוך הסעודה אינו משכר, ושלאחר הסעודה משכר (משנה ז)
13. אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן (משנה ח)
14. הפסח אחר חצות מטמא את הידים (משנה ט)